

Ústř. knihovna fil. fak., Brno

58548

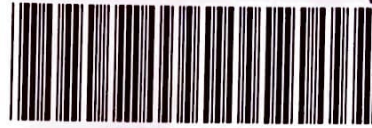
NÉHO SJEZDU ČOS — SVAZEK 2

Robert Konečný

DEMOKRACIE

Knihovna FF MU Brno REVIZE09

257R142459

ROBERT KONEČNÝ

DEMOKRACIE

P R A H A 1 9 4 7

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ OBCE SOKOLSKÉ

Fr. Trávníčekovi

18. 9. 47

obo Robert

58548
OSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOSOFICKÁ FAKULTA
UNIVERSITY J. E. PURKYNĚ
BRNO

3070-74

1487.C. 880067

Sotva je možno najít druhé slovo — snad s výjimkou slova socialismus — kterého by bylo tak užíváno, a ovšem i zneužíváno, jako slova demokracie. Stalo se beze vší pochyby neodlučitel-nou součástí duchovní výzbroje moderního člověka, jak je patrné i z faktu, že se tohoto slova dovolávali a dovolávají i ti, v jejichž ústech zní jako rouhání — hlasatelé diktatur a totalitních režimů. Kolikrát jsme je jen slyšeli z úst Hitlerových, kolikrát se pokoušel dokazovat, že jediná skutečná demokracie je německý nacionální-socialismus, ježto lid rozhodl o tom, aby se stal vůdcem Německa, ježto lid rozhodl svobodným hlasováním o tom, aby nacionálně socialistická strana dělnická uskutečňovala program, který vypracoval ve svém Mein Kampfu. Dovoláváje se vůle lidu, a to vůle většiny německého lidu, podtrhuje s ďábelskou ironií a výsměchem ryze vnější většinový princip demokratického hlasování, zapomněl dodat, že ne v tomto vnějškovém aktu hlasování je demokracie, nýbrž v oné klasické formulaci nesčíslněkrát již opakované, ale i samými demokraty neprožité a neuskutečněné, že totiž demokracie je vláda lidu lidem a pro lid, nikoliv tedy vláda patologicky ctižádostivého jedince, demagogického diktátora. A jestliže se komu podařil současně důkaz, že ne každá „vůle lidu“, kterou se i u nás nezapomínají ohánět lidé kryjící nezákonnost a nemoralitu, je současně demokratická jen proto, že je výrazem většiny, pak se tento důkaz podařil bez zbytku právě německému nacionálnímu socialismu. Neboť podstata demokracie není v tom, že mnoho lidí, ba většina lidí něco chce, nýbrž podstata demokracie je v tom, že tato většina chce věci dobré, všem lidem prospěšné. Není zajisté demokratické, jestliže se dav ve zfilmované Čapkově Bílé nemoci rozhodne na základě většinového principu zabít toho, kdo neprovolává slávu válce — tu jedinec, lékař, který se děsí války a bojuje proti ní, je demokratem, zatím co ti, kdo jí provolávají slávu a dupou po onom lékaři z vůle většiny, jsou jen chátrou, davem, luzou.

Chci tímto obrazem, ke kterému bych mohl zajisté přidat řadu zahanbujících, a bohužel nikoliv obrazných, ale strašlivě skutečných dokladů i z našeho života současného, hned v samém úvodě svého výkladu co nejdůrazněji podtrhnout, že demokracie není většinový mechanism, který může být stejně morální jako amoralní, stejně demokratický jako nedemokratický, nýbrž že podstata demokracie je ve zcela určitém duchovním vyznání, ke kterému se hlásí zcela konkrétní lidé, že demokracie není jen otázkou režimu, otázkou parlamentu a administrativy, nýbrž především a zejména otázkou jistého světového názoru uskutečňovaného činem. Abych to řekl slovy presidenta Beneše z jeho vynikající knihy Demokracie dnes a zítra:¹⁾ „Demokracie není jen otázkou dokonalejších demokratických institucí, nýbrž především otázkou dokonalejších demokratických lidí.”

Nuže, nepůjde nám o nic jiného, než o to zbavit slovo demokracie onoho nic neříkajícího heslovitého prázdného zvuku, nepůjde nám o nic jiného než o to, zbavit toto slovo prskavých slin táborových řečníků a vrátit mu jeho vlastní význam, učinit je zase pojmem zcela určitým, plným, konkrétním — najít podstatu slova demokracie.

A jestliže se nám podaří tuto podstatu najít, pokusíme se také ukázat, čeho je nám, dnešním lidem potřebí, pokud ovšem chceme být demokraty, abychom opravdovou demokracii uskutečňovali, abychom jí pomáhali k vítězství. Nevyhne se přitom kritice sebe ožehavější jsouce přesvědčení, že jenom naprostá jasnost a naprostá rozhodnost bez oslabujících kompromisů může pomoci demokracii k vítězství. A ovšem, protože jde o výklad v rámci školy o ideových otázkách, v nichž chce mít jasno Sokolstvo, dovolíte mi, abych několika větami závěru ukázal, zda je program sokolský slučitelný s tím, k čemu dojdou jako k podstatě demokracie, jinak řečeno: zda je ve shodě s tím, co chtěl především sám zakladatel Sokola Dr. Miroslav Tyrš a čeho je třeba sokolství našich dnů.

¹⁾ Praha, Čin 1946, str. 308.

K pochopení podstaty demokracie by nám znamenitě pomohl nárys vývoje demokracií, zejména srovnání demokracií antických s demokraciemi moderními; tento náčrt není možný leč v nejhrubších rysech, a to jen proto, abychom pochopili, že problémy demokracie jsou tak staré, jako je starý člověk, který vstupuje ve společenské vazby státního celku.

Tu bych musil ukázat,¹⁾ jak od království přes aristokracie a tyranie dochází zejména v klasickém typu demokracie antické, v demokracii athénské totiž, k prvním demokratickým státům Solonově a Kleisthenově. Solon r. 594 před Kr. už dovedl spojit demokracii politickou s demokracií sociálně hospodářskou; dav volební právo i nejnižší třídě občanů, spojil je se zrušením dlužních břemen. Kleisthenes pak se stává r. 507 pravým tvůrcem antické demokracie, která s dvěma přerušeními oligarchickými (411 po nezdařené výpravě Athéňanů na Sicilii a r. 404 po porážce Athen Spartou ve válce peloponéské) trvá až do ovládnutí Řecka Makedonií r. 338.

Kdybychom se ptali, co je předpokladem athénské demokracie, která je klasickou zástupkyní řecké demokracie vůbec, tu bychom našli, že jde o tytéž zásady, o které se opírá i demokracie moderní, totiž o svobodu a rovnost. Tato svoboda a rovnost před zákony, nomoi, platila ovšem jen pro občany státu — ženy; otroci, spolu s válečnými zajatci a přistěhovalci, nebyli státními občany. Úcta před zákony, a to úcta obecná, je typická pro pojetí řecké demokracie, která jinak měla velmi podobné bolesti jako demokracie moderní. Ve jménu těchto zákonů odmítá uprchnout Sokrates z vězení, ač se mu k tomu dává příležitost. „Představme si, že jak tak chceme odsud utéci — nebo jaké jiné jméno se tomu má dáti — že by k nám přišly zákony a obec, postavily se vedle nás a otázaly se: „Řekni, Sokrate, co to máš v úmyslu dělat? Zdalí pak nezamýšlíš tím skutkem, o který se pokusíš, i nás, zákony, i veškerou obec, pokud je v tvé moči, zničit?“

¹⁾ Velmi dobrý přehled demokracií antických ve vztahu k demokracii moderní podal univ. prof. Dr. Ant. Kolář z Komenského university ve spisku Demokracie antická a moderní, Praha 1986, nákl. Jednoty českých matematiků a fysiků.

Typická otázka athenského demokrata, který ví velmi dobře, že úcta k přijatým zákonům je tak dlouho nutná, dokud nebudou zákony zlepšeny či opraveny novým, stejně svobodně přijatým zákonem. Demokracie je především antickému člověku athénskému — a měla by i nám býti — tím, co říká Protagoras v Platonově Theaitetu: vládou zákonů, na nichž se usnesl lid.

Tak jest rozuměti také svobodě antického demokrata: je to svoboda v mezích zákona, stanoveného a přijatého lidem. Tato úcta k zákonům, kterou tu velmi vědomě vyzdvihují, se projevila také v tom, že v návrzích nových zákonů panovala neobyčejná opatrnost — každý občan mohl nový zákon navrhnout, ale každý mohl být také pro svůj návrh žalován, byl-li uznán návrh za zbytečný nebo škodlivý. Ba je znám i radikální způsob z jedné obce mimoathénské, že navrhovatel musil návrh pronášet maje hlavu ve smyčce provazu, který byl zadrhnut, šlo-li o návrh špatný.

Jinak celé zřízení athénské demokracie ukazuje jasně, že demokracie byla chápána nejvýrazněji ve smyslu rovnosti: velmi charakteristické bylo obsazování úřadů (archai) losem, nikoliv odborností — konec konců na neodborné obsazování úřadů stůněme i my.

Svádí zrovna v tomto thematu rozvinout shody a rozdíly mezi demokracií athénskou a moderní, ukázat na to, jak přímá demokracie athénská — přímá proto, že sněm byl obeslán všemi občany nejméně dvacetiletými — trpěla značnou těžkopádností jako demokracie parlamentní. Bylo by lákavé ukázat, jak na př. šest tisíc vylosovaných členů lidového soudu v héliaji bylo zase vylosováno ne snad na základě odborných právnických vědomostí, ale na základě rovnosti, která by se dala nejlépe vyjádřit našim „Já pán, ty pán!“ Bylo by lákavé ukázat, jak předpoklad, že lid na základě rovnosti všemu musí rozumět, tedy na základě rovnosti, pochopené ne jako rovnost kvalitativního určení podle schopností, nýbrž rovnosti lineární, vede k týmž chybám, které nás bolí i v našem lidovém soudnictví: nevzdělání nerozhodují právně, ale dávají se strhovat svým citem a advokáty-demagogy, po případě nátlakem veřejnosti. Bylo by zajímavé ukázat, jak bují udavačství, denunciace, jak sykofanté (udavači)

se stávali i vyděrači, protože pod rouškou bdělosti nad zákony obce bylo možno obžalovat lidi politicky podezřelé, ať už právem či neprávem, a zejména lidi zámožnější, aby pokladna státní se naplnila a porotci dostali své diety. Bylo by lákavé ukázat, jak politická moc vede i v demokracii antické k úsilí ovládnout stát i hospodářsky. Bylo by lákavé ukázat i na současné kritiky antické demokracie i na její chvalořečníky a všimnout si na př. toho, co vychvaluje Thukydidés a co haní Sokrates, Platon, Aristoteles.

Bylo by lákavé stanovit i rozdíly mezi demokracií antickou a demokracií dnešní, jež tkví především v tom, že demokracie moderní je zastupitelským, reprezentativním systémem, kdežto demokracie antická byla systémem přímým. Jistě je jednou z hlavních otázek demokracie moderní, jak umožnit co největší účast lidu na vládě ve státě. Přímá účast vedla antického člověka k většímu zájmu o věci veřejné — nezájem o věci obce byl považován přímo za zločin, na druhé straně právě tato velká účast dobrovolná byla vskutku dobrovolná — hlasovací povinnost byla svobodná, byla právem, nikoliv tedy, jako v moderních demokraciích, povinností.

Přímá účast znamenala ovšem současně i přímou kontrolu, a to kontrolu velmi účinnou a přísnou: rada athénské republiky (búlé), náš parlament, byla složena z lidí, kteří se musili podrobit zkoušce občanské zchovalosti — jednou z podmínek byl vzorný soukromý život měřený podle úcty k rodičům, nikoliv tedy podle vnějšího života společenského: jaký jsi doma, takový zůstaneš i ve službě veřejnosti, to byla zásada zcela rozumná. Každou desítinu roku podávali úředníci zprávu radě, atd. Kontrola tedy, o jaké se moderní demokracii ani nesní — ačkoliv právě účinná kontrola je největší zárukou demokracie. S tím souvisí i co nejkratší lhůty ve vykonávání úřadů a ustavičné střídání funkcí a kontrola jednoho úředníka druhým. Věc, která ovšem dělala potíže, protože ten, kdo se sotva zapracoval, musil být vystřídán nováčkem nezpracovaným.

Ale ovšem by nás tyto úvahy vedly k detailům, které si nemůžeme, chtějice mluvit o našich problémech vlastních, dovolit, zrovna tak jako si musíme odpustit lákavé srovnání demokracie athénské s republikou římskou, jejíž ústava je ovšem daleko slo-

žitější, jak to bylo dáno její rozlehlostí a zcela jinými podmínkami politickými. Jestliže démos athénský je skutečným lidem, lidem ve smyslu opaku aristokracie, pak republika římská je vlastně aristokratickou oligarchií, republikou plutokratickou a byrokratickou, přibírajíc — spíš jako nástroj než jako svobodný subjekt politického rozhodování — římský proletariát. Tato směrnice dala nezřídka výslednou ochlokracii, luzovládu.

Bylo by dále zajímavé ukázat, jak právě ústava sovětská se blíží demokracii athénské ze všech demokracií novodobých nejvíc, jestliže ovšem můžeme volit slovo demokracie ve smyslu skutečného dému — lid, nikoliv národ. Vláda dělníků a rolníků drží a soustřeďuje v těchže rukou moc zákonodárnou, soudní i výkonnou, a také hospodářskou, a to reprezentativně od závodních rad, sovětů, přes sověty městské, újezdní, guberniální až po sověty vše-ruský. Ale ovšem, demokratism ruský je demokratismem jen pro dělnickou stranu komunistickou; vůči sedlákům je spíš hegemonií dělnictva, neboť zastoupení venkova v poměru k městům má měřítko 1:5, vůči ostatním složkám národa je nutně diktaturou, i když, jak se theoreticky říká, diktaturou dočasnou, jen tak dlouho prý trvajícím, pokud nebude beztrždní společností. Diktatura proletariátu velmi připomíná potlačení oligarchie v demokracii řecké, stejně tak jako zavedení přímého hlasování, jedno-
roční mandát delegáta na sjezd, přímá odpovědnost poslanců, zvýšená a ustavičná kontrola. Zvýšený a stále živěný zájem lidu, který se takto dostává do přímého okruhu zájmu o vlastní stát, se projevuje nadšenou účastí nejširších vrstev na politickém životě — podobně jako v antice.

Jestliže jsme viděli, že pojmy svobody a rovnosti byly základními pojmy antické demokracie, při čemž byla zejména zdůrazněna zásada rovnosti, přidává velká francouzská revoluce heslo bratrství, fraternité. A já řeknu hned, že právě toto heslo, které zdůraznil jako vedoucí zásadu sokolskou také Tyrš nechť je, jak známo, nic menšího než aby byl Sokol „církví všelidskou“, které je nakonec přisouzena vláda nad světem veškerým, a tedy aby zásady humanitní v sokolském ražení se staly evangeliem lidstva celého — říkám, že právě toto heslo je vskutku nutným předpokladem jak svobody, tak rovnosti. Jen tím, že živou pů-

dou vzácných klasů svobody a rovnosti je bratrství — je možná demokracie skutečná. Tam, kde jí není, a ještě budu mít příležitost to ukázat, není ani svobody, ani rovnosti, ani demokracie. Je patrné, že francouzské fraternité se překládá česky jako lidskost, táž lidskost, táž člověčnost, po které touží nejlepší synové národa od sv. Václava, Tomáše ze Štítného přes Chelčického, Husa, Komenského, Palackého, Havlíčka, Masaryka až po Beneše, abychom jmenovali aspoň nejvýraznější z nich.

A pochopení revoluce francouzské, a také revoluce americké, pochopení celého osmnáctého a devatenáctého století, ale také století našeho v rámci vývoje světového, to nám — spolu s nástupem demokracie antické — ukáže na samy kořeny a podstatu demokracie.

Antika je vystřídána křesťanským středověkem; velkolepá budova středověkého života, jeho jednota je dána tím, že mysl lidská je od člověka odvrácena k Bohu — pokud je obrácena k člověku, je obrácena k jeho duši, a skrze ni zase k Bohu. Člověk středověký věří v Boha skrze církev, autorita církve je autoritou rozhodující. Politicky je poddán člověk středověký svému pánu. Pojem svobody je pojmem neznámým, stejně pojem rovnosti, protože pojmy svobody i rovnosti předpokládají myšlení individualistické, člověk si musí uvědomovat sám sebe, svou cenu, svou hodnotu, své chtění, aby mohl dojít k pojmům, které nesou pečeť individualismu, Teprve humanismus, renesance a reformace objevují zase cenu člověka a je pochopitelné, že navazují právě na antiku. Jestliže člověk středověký byl veskrze člověk poddáný, chce být člověk renesance i reformace člověkem autonomním, sobě vládnoucím. Už od čtrnáctého století se připravuje tento obrat, ale vyhraněně vystupuje teprve ve století šestnáctém, aby po období protireformačním století sedmnáctého vyústil do revolučního století osmnáctého, do „věku rozumu“, a aby obdobím francouzské a americké revoluce nabytí oněch forem zápasu o nového člověka, které dodnes žijeme a dodnes řešíme.

Člověk středověký je člověk nerozkolisaný, protože opřený o pevnou a jednotnou autoritu. Člověk humanismu, renesance a reformace je už člověkem rozkolisaným, rozkmitaným mezi naprostou důvěrou v sebe — až titanskou a mezi nedůvěrou v sebe.

V nejlepším případě nahrazuje viru středověkého člověka kritickým rozumem.

Právě rozum lidský to je, který je příčinou sebevědomí lidského individua a bořitelem autorit, věda to je, která se stává symbolem lidské pýchy a její hlavní oporou proti všem autoritám. Filozof Descartes už neříká Deus est, ergo cogito (Bůh jest a proto já, jím stvořený, myslím), jak by to asi řekl člověk středověký — nýbrž jen: Cogito, ergo sum, já myslím, a tedy jsem. A to ještě v celém šestnáctém a sedmnáctém století trvá povědomí v podstatě středověké — přes všechnu pýchu rozumu je Bůh uznáván, ba i Descartes si myslí, že koná dobrou službu církvi! Není divu, že tato pýcha lidského rozumu ústí konečně ve stol. 18. v přímý kult rozumu. Porozumíme-li takto vývoji evropského člověka jako vývoji od poddanství autoritě k samostatnosti individua opřeného o rozum především, porozumíme i myšlence demokracie. Feudalism politický a absolutní monarchie století sedmnáctého a osmnáctého jsou smeteny oběma revolucemi, francouzskou a americkou. Je to jen důsledné, že právě ten filozof, který ovlivnil filozofy francouzské revoluce, John Locke, je filozofem osvícenství a prvním filozofem, který ve svém díle Essay concerning human Understanding (Zkoumání o rozumu lidském) podrobuje kritice lidské poznání na konci století sedmnáctého. Kam až se svým poznáním mohu, kde jsou jeho hranice, to jsou otázky tohoto díla Lockova. A není náhodou, že je to zase Locke, který vydává Listy o snášenlivosti a Pojednání o vládě občanské, stěžejní díla demokraticky osvícenského myšlení, obhajobu svobody svědomí a revoluce francouzské, i když je mnoho míst v Lockovi, kde je demokracií rozumět spíš buržoasii a zabezpečení jejich práv. Ostatně celá francouzská revoluce zajistila pozice právě střední vrstvě buržoasní, zatím co vývoj šel pak dál od francouzské a americké revoluce nezadržitelně k vystoupení čtvrtého stavu — proletariátu. Král — šlechta — měšťanstvo — proletariát — čím dál tím víc se šíří okruh těch, kdož chtějí mít právo člověka, hlásí se o podíl na životě politickém, sociálním i kulturním. Od polovice minulého století se hlásí Marx-Engelsovým Komunistickým manifestem organisovaný boj dělnický, od osmdesátých let minulého století začíná i hnutí selské.

Je tedy jasno: ne Bůh, ale člověk jest středem zájmu moderního člověka, opřeného o vědu, a to o vědu přírodní zejména. Svoboda individua znamená především zdůraznění jeho přirozenosti: přirozené náboženství, přirozená mravnost, přirozený člověk, a jak jinak ještě znějí tato hesla související těsně s pýchou lidského rozumu upřeného na zkoumání přírody, kterým se člověk stává ne tak synem Božím, jako synem přírody. Tu jsou i filozofické kořeny moderního materialismu. Vědění je moc, prohlašuje Bacon Verulamský — vědět, vědět, vědět! Být svoboděn od jakékoliv autority — to je smysl liberalistické svobody Lockovy, to je smysl liberalismu kapitalistického a demokracie buržoasní, to jsou i kořeny někdy velmi plochého, ba naivního pokrokářství, jak zasáhlo také do Sokola a jak v něm trvalo v podstatě až do konce této války.

Musil bych jmenovat dlouhou řadu jmen a musil bych začít dokonce hned sv. Tomášem Aquinským, ba sv. Augustinem, abych ukázal, jak zvolna se hlásí vedle víry o svůj podíl v historii evropského člověka individualita a individuum proti autoritě a víře, musil bych projít takřka celými dějinami filosofie, abych ukázal, jak člověk demokrat znamená v podstatě úsilí o člověka jako svobodné individuum, kteréžto úsilí ve svých nezdravých výběžcích se projevuje solipsismem (solus ipse — já sám!) Stirnerovým anebo nadčlověkem Nietzscheovým — politicky nacionálním socialismem. Ale k podrobnému výkladu ovšem nemohu přejít.

Tu necht' stačí zjištění, že úsilí demokratické, které se v devatenáctém století projevilo jako demokracie buržoasní, pokračuje dnes dál jako demokracie proletářská, smím-li to tak nazvat, zabírajíc do okruhu svobody, rovnosti a bratrství francouzské revoluce a americké revoluce poslední třídy, které ještě nebyly plně účastny osvobození člověka. Dialektický materialism filozofický, historický materialism, pokud jde o pohled na společnost, ekonomický materialism, pokud jde o výklad sil, z nichž roste život společenský, jsou pak theoretickými nositeli tohoto boje.

A v této fázi zastihuje boj o svobodu a rovnost člověka vůči

člověku nás, syny dvacátého století, nabýváje nových forem právě doktrínou komunistickou.

Uvažme, že renesanční člověk si vybojoval svobodu rozumu a vědy, reformační člověk zvedl Lutherem bibli a vtiskl ji každému věřícímu, aby ne již prostřednictvím církve, ale sám a svobodně stál vůči svému Bohu, revoluce francouzská a americká vybojovala svobodu politickou, jako celé osvícenství vybojovává svobodu myšlení a romantismus svobodu citu. Ruku v ruce s tím vším jde svoboda hospodářského podnikání a svoboda kapitalistická a buržoasní. Nyní jde ještě o svobodu sociální a hospodářskou — ne však již ve formě měšťanského liberalismu, nýbrž ve formě lepšího a spravedlivějšího řádu sociálního a hospodářského. Ti, na něž se ještě svobody nedostalo — proletariát, jsou v útoky a, posílení zejména zdařilou revolucí ruskou, hlásí se nejen o svůj spravedlivý podíl, ale chtějí změnit svět podle obrazu srdce i rozumu svého: diktaturou proletariátu k beztřídní společnosti socialistické.

Nezapomeňme, že beztřídní společnost byla už v evropských dějinách uskutečněna, zahrnujíc arci společnosti kvantitativně nepočtené: tak v ranných dobách křesťanských, tak několikrát později tam, kde se menší počet lidí řídil zásadami apoštolského křesťanství (u nás u přívrženců Chelčického). Stojí za povšimnutí, že i horlivý zastánce svobodného náboženství, mladý puritánský duchovní Roger Williams proti nesnášenlivým puritánům zakládá osadu Providence a brzy na to druhou na Rhode Islandu na zásadách křesťanských stejně jako na zásadě Lockově (s nímž byl ostatně ve styku), že totiž stát i vláda jsou věci dobrovolně přijaté smlouvy a že tedy ten, kdo chce, může z něho vystoupit. O sto let později vydává 13 amerických osad, proniknutých zásadami Williamsovými, slavné Prohlášení práv lidských (1776), jejichž ozvěnu zaslechnete i ve svobodách Atlantské charty této války. Cituju ze slavné deklarace aspoň některé věty: „Všichni lidé jsou od přírody svobodní a nezávislí a mají jistá vrozená práva, kterých se nemohou zříci žádnou smlouvou, vcházejíce do stavu občanského, tím méně na škodu svých potomků. Tato práva jsou: právo na život, právo na svobodu, právo nabývat a držet vlastnictví, konečně právo sna-

žit se o štěstí a blahobyt... Všecka moc pochází z lidu, který dosazuje úředníky, a proto jsou úřady odpovědny lidu... Všechna vláda jest jedině pro blaho lidu. Nejlepší útvar vládní je ten, který nejlépe slouží tomuto blahu lidu a dává nejlepší záruku proti špatné správě. Jakmile vláda nevyhovuje těmto úkolům, přísluší většině obce nepochybné právo, nepromlčitelné a neodvolatelné, aby ji napravila, změnila nebo zrušila jakýmkoli způsobem pro obecné blaho." Atd. Těchto několik málo vět, které prohlašují požadavky svobodných voleb, snášenlivosti náboženské, svobody svědomí atd., jsou krásným dokladem toho, co znamená svoboda a rovnost na základě bratrství, jež plyne z vědomí synovství Božeho. Jsme bratry, a tedy stejně svobodnými a sobě rovnými bratry, protože jsme syny téhož Otce — to je asi smysl takto nábožensky, křesťansky fundované demokracie, kterou v podstatě stejně fundováno, stejně podloženo nacházíme i u Masaryka, jehož celé myšlení je v podstatě také puritánsky křesťanské. Humanitní demokracie Masarykova, podobně jako demokracie americké Deklarace je v zásadě náboženská, křesťanská demokracie. Masaryk to ostatně také nijak nezapírá, když říká: „Z lásky k bližnímu, ze synovství Božeho mně plyne demokracie, řekl bych, pravý.“

Jen proto Masaryk provedl také tak pronikavou kritiku Marxe ve své Otázce sociální, jen proto napsal: „Vždycky jsem pro dělníky, lidi pracující vůbec, často pro socialism a zřídka pro marxism.“ Odmítal a musil ze svého nábožensko-humanitního hlediska odmítat marxistický materialism, zásadní revolučnost, třídní boj.

Nuže, po všech těchto letmých výkladech, které nejsou než několika nadhozenými podněty k přemýšlení, pokusíme se zamyslet se nad podstatou demokracie.

V českém překladě znamená toto slovo vládu lidu a nám nezbyvá než se zamyslet tedy nad tím, kdo je to lid. Viděli jsme, že v antice a také v pojetí socialismu marxistického je lidem proletariát, tedy nemajetná vrstva občanstva, čtvrtý stav. Viděli jsme také, že jak antická demokracie, tak i státní zřízení komunismu ruského do značné míry uskutečnilo vládu tohoto lidu

— antický démos (lid) odpovídá ruskému dělnictvu a rolnictvu. Viděli jsme také, že antická demokracie i ruská diktatura proletariátu uskutečňují, pokud jde o lid v tomto slova smyslu, jeho svobodu a rovnost.

Stejně je, tuším, jasno, že vůle tohoto lidu se musí střetát s vůlí těch, kteří „lidem“ nejsou — musí dojít k třídnímu boji. Boj antické demokracie proti oligarchii a boj komunistického proletariátu proti buržoasii jsou toho dokladem.

Naproti tomu je patrné, že křesťanská společnost demokratická, jak jsme ji viděli uskutečněnu v dobách apoštolských, anebo moderně na př. v Rogeru Williamsovi nebo v Masarykovi, ale také v názorech Benešových, nesnáší třídní boj proto, že chce uskutečnit bratrství, že je demokracií humanitní, nikoliv demokracií třídního boje. Proto zahrnuje do pojmu lidu všechny lidi s vůlí k lidskosti, spravedlnosti, lásce. Tu pojem proletáře je nahrazen pojmem člověk a pojem lidu pojmem lidé.

Eduard Beneš ve své Demokracii dnes a zítra upozornil dobře na to,¹⁾ že autoritativní režimy (počítá k nim i režim ruský, i když velmi správně našel, že komunism má některé znaky společné s fašismem a nacionalsocialismem a jiné s demokracií) a demokratické režimy mají různé filosofické předpoklady: Pro autoritativní režimy je život vždy jen bojem, ať už mezi jednotlivci nebo stranami, třídami, národy (dialektický materialism, vsákl totiž do sebe filosofii darwinovskou s jejím heslem „Boj o život“ — Struggle for life!). Jestliže boj rozhoduje konečně, pak rozhoduje síla, a to především síla materiální. Proto tyto režimy přijímají filosofii materialismu jako svou myšlenkovou základnu. Hmota je první, z hmoty všechno roste, i kultura je jen odleskem hmoty, duševno je jen materiálně přesazené do lidské hlavy a v ní přetvořené (Marx) — jak, to ovšem materialism neříká a nikdy, jsem přesvědčen, ani neřekne, protože nedovede. Nevyhnutelný důsledek podobného stanoviska je ovšem ten, že základem každé mravnosti je také jen síla, po případě násilí. Naproti tomu v demokracii tkví přesvědčení, že vedle boje o život,

¹⁾ Str. 148 a n.

který demokracie nikterak nepopírá, je ještě ve společenském vývoji něco víc, to, co právě činí člověka člověkem: sympatie, láska k bližnímu, diskuse, dohoda. Demokracie je přesvědčena, říká Ed. Beneš, že „společenské dění a vývoj musí spočívat na s y n t e s i prvku boje a prvku spolupráce, to znamená na řešení společenských konfliktů nejen bojem, nýbrž i rozumovými a humánními prostředky. To znamená, že v demokracii není primární a podstatné pro lidský vývoj hmotné násilí, nýbrž duchovní a morální síla, která při konečném řešení ideových a zájmových konfliktů musí býti užita na prvním místě a má vždy vítězit.“²⁾ V této souvislosti Beneš oceňuje velmi kladně náboženství opravdové — tedy také pravý opak teorie materialistické.

Já sám bych mohl ukázat s hlediska filosofického na neudržitelnost předpokladů dialektického materialismu i na jeho metafyzičnost a dogmaticčnost, a nikoliv vědeckost, jak by chtěli dialektičtí materialisté tvrdit. A stejně (snadně by bylo ukázat) že — jestliže patrně bude trvat boj o to, co je první, zda duch nebo hmota, protože lidský rozum je hotov najít vždy dost důkazů pro obě — nemůže přece trvat spor o to, a to snad nechťi popřít ani dialektičtí materialisté, že směr lidského života, pokud je hoděn zvat se lidským životem, musí jít k stále většímu zduchovnění, nikoliv snad k zmaterialisování člověka. Člověk je o to víc člověkem, oč víc ví a vyznává, že to, co ho liší od hmoty neživé i od zvířat, je duchovní život, nikoliv hmotný. A tím je dán i směr jeho vývoje. Jestliže snad právem mohu předpokládat, že geniální muž ruského národa, Josef Stalin, ve své formulaci zásad dialektického materialismu, jak ji zachytil v doslovu připomeném k českému překladu Leninova Materialismu a empiriokriticismu, dosud nic z těchto zásad neslevil, a jestliže čtu takovéto věty: „Nechce-li se tedy někdo v politice zmýlit, musí býti revolucionářem, a nikoliv reformistou... třídní boj proletariátu je zjev zcela přirozený a nevyhnutelný... třídní boj nesmí být tlumen, nýbrž doveden do konce,“ pak dávám přednost humanitní demokracii před tímto pojetím. Ne že bych neviděl velikosti úsilí o spravedlnost, kterou chci pro proletariát také a také ne proto

²⁾ Str. 150 a. c.

jen, že je cestou specificky českou od samých začátků rozvíjeji-
ciho se českého myšlení, nýbrž především proto, že se mi jeví de-
mokracie humanitní jako správnější, protože i — na čemž
jedině záleží — jako lidštější.

Pojem lidu nevážu na proletariát. Lidem je mi celý národ, po-
kud je lidmi skutečnými, pokud chce svobodu, rovnost a sociální
i hospodářskou spravedlnost upřímně. Masaryk to napsal velmi
dobře: „Ethicky je demokracie zdůvodněna jako politické usku-
tečňování lásky k bližnímu. Věčné věčnému nemůže být lhostej-
né, věčné věčného nemůže zneužívat, nemůže ho vykořisťovat
a znásilňovat.“

Lid se nedá měřit ani menším počtem vysvědčení, ani menšími
příjmy. Už proto ne, že jsou lidé, kteří jsou proletariátem s vět-
ším počtem vysvědčení či inteligenci bez velkého počtu vysvěd-
čení — což znamená, že najdeš studovaný proletariát stejně jako
nestudovanou inteligenci. Tuto není rozdíl mezi lidem a ne —
lidem. Rozdíl je a zůstává v míře, s níž ten či onen z nás pracuje
ze všech sil svých a co nejodpovědněji pro národní celek a pro
jeho lepší a spravedlivější příští hmotné i duchovní, v nebojácnosti,
se kterou se staví proti jakémukoli útlaku hmotnému i du-
chovnímu. Jen v tom a v ničem jiném je obsažena příslušnost člo-
věka k lidu — nebo k luze.

Jestliže jsem takto formuloval pojem lidu, pak ovšem je jasné,
že svoboda takto pojatého lidu bude svobo-
dou práce pro ideál lidství vůbec, a jeho
rovnost s ostatními příslušníky lidu rov-
ností v tomto úsilí. Jinými slovy: tento ideál
předpokládá bratrství, a demokracie je
problémem bratrství především. Chcete-li jinak:
problémem lásky mezi lidmi — tedy v podstatě křesťanským po-
jetím člověka. Víc nebo méně demokracie záleží jen a jen na tom,
kolik opravdové a skutečné lásky bratrské mezi sebou my lidé
uskutečníme, kolik opravdových a nebojácných, myšlenkově pev-
ných a bystrých hlasatelů této myšlenky budeme mezi sebou mít.
Demokracie je a zůstane bojem o nového člověka.

Tím naprosto nevtikáme do světa fantasií, tím naprosto nepod-
ceňujeme zcela konkrétní úkoly demokracie. Tyto konkrétní úkoly

demokracie se dají opsat vcelku prostě větou, že jde o ta-
kovou uspořádání věcí společenských, aby
bratrství, svoboda a rovnost v nich byly
obsaženy a stále a v míře vždy větší a větší
uskutečňovány.

Tvrdivá se také se strany dialektických materialistů, že huma-
nitní demokracie není s to tyto problémy rozřešit právě pro svůj
příliš idealistický ráz. Nevidím pro toto tvrzení důvodu. Dem-
okracie humanitní jistě není demokracií libe-
ralistickou, proti níž se nutně musila zvednout reakce jak
se strany diktátorských režimů fašistických a nacionálsocialistic-
kých, tak se strany komunismu. Řekl bych, že se musí proti de-
mokrácii liberalistické, jejímž typickým heslem bylo laissez faire,
laissez passer (nechat věci běžet), zvednout právě a především
demokracie humanitní. Demokracie liberalistická znamená krajní
individualismus, v podstatě musí vést k individualistické anarchii
— v hospodářství se to projevil kapitalistickou soutěží, na kterou
dopláceli nekapitalisté. Systém komunistický je kolektivistický, je-
dinec neznámá nic, celek vše — tu se zajímavým způsobem,
kdybychom soudili povrchně, stýká známé heslo Tyršovo s kole-
ktivismem komunistickým. Říkám, kdybychom soudili povrchně,
protože Tyrše ani nenapadá, aby podcenil lidskou osob-
nost. A v tom je vše. Což je nutné, abychom dělali příkrý rozdíl
mezi kolektivismem a individualismem? Což není možné spojení
obou ve vyšší řád? Odpovídám ano! Neboť stát je mi společen-
ským zřízením, jež má zaručit mocí zákonodárnou a výkonnou
nejvyšší možný rozvoj všech kladných, tělesných i duševních, sil
každého ze svých členů (občanů), sloužících zároveň největšímu
možnému prospěchu celku.

Toho lze dosáhnout tím, že stát bude přesně proorganisovaným
a plánovitě řízeným organismem, v němž jeho funkční složky —
občané — budou na místech, která jim patří toliko podle schop-
nosti duševních a tělesných, tedy podle jejich kvality.

Nejlepší možné funkcionální zařazení každého jedince pak
předpokládá především: 1. naprostou rovnost možností všech ob-
čanů před zákonem bez rozdílů pohlaví, rasy, národnosti, vy-
znání náboženského a ideologického vůbec, také bez rozdílů so-

ciálních. Rozhoduje jen hledisko charakteru a odbornosti. 2. Jde o nejhospodárnější využití všech možností vůbec, které by mohly přispět k prospěchu jedince a celku v jejich vzájemném vztahu.

Svobodným rozvojem myslím rozvinutí všech skrytých kladných sil jedincových; má své hranice zcela přirozeně tam, kde by utlačoval rozvoj druhého. Kladnými silami pak nazývám ty síly, které podporují nejvíce život jedince i celku v jeho růstu.

Zaručit svobodný rozvoj pak znamená jednak odstranit všechny síly, které by v tomto rozvoji bránily, a podporovat všechny síly, které by mohly tomuto rozvoji napomoci.

Síly, které brání svobodnému rozvoji, mají vždycky ráz útlaku a mohou být charakteru hmotného i duchovního — tak na př. sociální nespravedlnost kapitalistického řádu je takovýmto útlakem hmotného rázu, neboť bere jiným, aby obohacovala zcela neprávem několik jedinců. Jakákoliv forma diktatury může mít ráz útlaku hmotného i duchovního — zažili jsme ji na své vlastní kůži. Ale mezi síly, které brání svobodnému rozvoji společnosti i jedince, patří ovšem i útlak z důvodů rasových, různých pohlaví, národnosti, ideologického či náboženského vyznání, stejně tak jakákoliv forma protekce, která utlačuje neznámé a snad kvalitně hodnotnější, na úkor protežovaných.

Z tohoto poznání plynou samozřejmě požadavky: státní socialismus, řízené hospodářství, zpřísnění trestního zákoníku, pokud jde o jakoukoli formu útlaku a rovněž zpřísnění zákoníku vůči živlům i činům nespolečenským (zlodějům, vrahům, tulákům atp.), omezení a nikoliv podporování všeho, co ohlupuje a demoralisuje jedince (špatné tiskoviny, nemorální knihy, divadla a filmy atp.).

Pomáhat pak svobodnému rozvoji znamená na př.: přísné výběrové školství podle hlediska, že na nejodpovědnější místa patří lidé nejlepší a nejlépe školení, dobrou síť poraden pro volbu povolání, podchycení talentů a jejich školení, soustředění a zintenzívnění zdravotní a sociální činnosti, podporu kulturní činnosti všeho druhu, spravedlivý rozptyl všech prostředků podporujících svobodný rozvoj na celém státním území (komunikace, školy, nemocnice, tělocvičny, hřiště, plovárny, ale i nemocnice a spe-

ciální léčebné a nápravné ústavy, školy, kostely, knihovny, divadla, galerie, kina atd.).

Organisaci a plánování by měli ovšem provádět lidé kvalitativně nejhodnotnější — neboť demokracie neznamená rovnost mechanickou, jak jsme to viděli v demokracii athénské, nýbrž rovnost možností podle schopností, či přesněji: podle kvalitativního (jakostního) určení. Toto kvalitativní určení je dáno po mém soudu jednak tělesnými schopnostmi (barvoslepý nemůže být řidičem lokomotivy, tuberkulosní nemůže být učitelem), jednak schopnostmi duševními, jež jsou zase jednak charakteru mravního, jednak charakteru rozumového (ty zase přirozené a získané školením). Nejlepším je shledán ten, kdo je nejvyšší mravně, dále svými přirozenými schopnostmi (nadáním) a odborným školením. Na poslední místo je klást zřetel osobního zdraví, pokud ovšem neohrožuje celek.

Nuže, jestliže si takto představujeme demokratickou rovnost a svobodu, jež musí z bratrství vyrůstat a bratrství čím dál větší uskutečňovat, stojíme před dalším úkolem, jakým způsobem zařídít stát, aby účast všech občanů na moci zákonodárné i výkonné v nejširším slova smyslu byla co největší, to jest co nejširší a co nejintenzivnější. Nabízí se samo sebou ideální řešení bez politických stran — dněs ovšem zcela neuskutečnitelné — které by logicky zahrnovalo, jak jsme to viděli v demokracii athénské, ba ještě důsledněji než-li v ní, lid celý, při čemž lid by se rovnal ve státě národním celému národu. Technicky by tento návrh nedělal potíže, ba naopak, byl by možná snáz uskutečnitelný než parlamentní či pořadová demokracie s politickými stranami. Tento návrh je už v podstatě prakticky vyzkoušen v Sovětském svazu, jenže tam jde o vůli třídní, kdežto návrh státu bez politických stran by chtěl vyhovět obecné vůli všeho lidu, celého národa, ne tedy jen vůli dílčí. Dovedu si na př. docela dobře představit, že by nejnižší volební jednotkou byl blok domů asi s 200—250 voliči, kteří by ze sebe vyvolili, znajíce se dobře a zejména znajíce lidi poctivě a schopně mezi sebou, dejme tomu 3—5 delegátů a tolikéž zástupců. Okrsek by tvořilo 400—1000 voličů (2—4 bloky) a tedy 6—20 okrskových a zároveň blokových delegátů. Dovedu si představit, že tato vertikální volba, analogie voleb do sovětů na

rozdíl od horizontálních voleb parlamentní demokracie, by takto postupovala přes čtvrti (2—5 okrsků) se šedesáti delegáty, kteří by volili zastupitelstvo 25členné ze sebe a toto zastupitelstvo by volilo výbor čtvrti. Prakticky to znamená, že by obce, města a městské čtvrti do 5000 volily přímo, hlasovacími listky, na něž by voliči psali jméno kandidáta za přítomnosti úředníka politické správy a do rukou komise ze sebe zvolené.

Volba čtvrti by se konala ještě téhož dne po volbě blokové. Je snad na první pohled patrné, že na př. osada do 200—250 voličů by byla v podstatě blokem a zvolení delegáti obecní radou. Takto by se postupovalo dále do újezdů, okresů a krajů a krajský výbor s delegáty do zemských sněmů (nejvýš 25 členů) by měl současně funkci poslanců, neboť zemské sněmy by tvořily parlament jednokomorový. Členové zemských sněmů by pak volili jednak parlamentní výbor, jednak vládu (presidenta a ministry), a to z nejlepších odborníků, které by měl stát po ruce a kteří by ani nemusili být členy zemských sněmů, to jest poslanci. To znamená, že by volby politické musily býti doplněny volbami odbornými, lépe řečeno: že by jimi vrcholily, a to tím, že by příslušné odborné skupiny a odborové organizace musily předložit k prvnímu zasedání parlamentu personální návrhy, a to vždy po 5 odbornících z každého resortu, před tím už aspoň dva měsíce předem v tisku uveřejněné s charakteristikou kandidátů a přehledem jejich dosavadní činnosti odborné a jejich kvalifikace. Tak by ministry školství na př. navrhovaly university a organizace učitelů středních, odborných a obecných škol, a to po volbě provedené ve sborech, spolu i odborové organizace.

Vypracoval jsem si do detailů celý návrh státu bez politických stran, ale ovšem je nutno uznat, že realizace takového návrhu je zcela za současného stavu nemožná, ba že by se musila dnes lidem zvyklým stranictví jevit jako čirá bláznovství. Tu uvádím jen její možnost.

Funkční období by bylo asi tříleté, politická zastupitelstva by si vytvořila organizační aparát správní jen podle hlediska kvalitatívního určení. Pomocnými orgány odbornými a odborovými by byl dokreslen obraz státu bez politických stran, který by skutečně nejen největší možnou rovnost a svobodu občanů, ale

i největší jejich možnou účast na životě státním, důsledný socialism a řízené hospodářství, osobní odpovědnost, co největší decentralisaci spolu s největší možnou autoritou, odstranění protekce a dodržení principu nejučelnějšího zařazení občanů podle jejich kvalitatívního určení, ustavičný zřetel k budoucnosti, a tedy i zájemné plánování a regulaci státního života atd.

Ale jestliže musíme zcela realisticky počítat s nutností politických stran, pak je nutno si uvědomit a nejen uvědomit, ale i pracovat k tomu, aby politické strany nebyly ničím jiným než organizátorkami politické vůle jistých skupin občanstva, soutěžícími jen lepším politickým, ideovým, hospodářským a sociálně kulturním programem se stranami ostatními. Krise demokracie, a jak jinak ještě zněla ústupová hesla znechucených, protože neujasněných a povrchních demokratů, uhýbajících měkce všem režimům totalitním, měla sice kromě krise duchovní, táhnoucí se od humanismu, ještě řadu příčin hospodářských, sociálních a politickomocenských, ale zhruba přece jen lze říci, že příčiny toho, že se demokracie zvrhla ve formální frašku, byly jednak v tom, že popřela sebe samu, neboť neuskutečnila zejména demokracii sociální a hospodářskou, nemajíc pevného a cílevědomého programu, jednak v tom, že neměla ani sdostatek víry v sebe samu a ve svou hodnotu, ani dosti charakterních a odpovědných vůdců. Politické fanfaronství několika politických hesel místo programu, povýšení stranického zájmu nad zájem státního celku, snaha urvat pro sebe co největší počet míst a posic — brutální boj o moc a využití co největšího počtu státních pramenů — na to tak ještě politické strany stačily. Nesmírné zhrubnutí, brutální zesobečnění a cynické olupování celku, totální ne demokracisace, ale demoralisace, válka všech proti všem „demokratickými“ prostředky, záměna charakterové a odborné kvalifikace politickou legitimací, útek od osobní odpovědnosti — dosti důvodů, aby nakonec zklamání, protože lidé demokraté volali sami na sebe bič diktatury; i v tom volání však bylo cítit touhu po řádu, po autoritě a vládě skutečné — když si demokraté nedovedli vytvořit řád, vládu a autoritu svou.

Propracoval jsem a dal jednotlivým představitelům politických

|| stran, i členům vlády návrh na takové státní zřízení, které by spojovalo politickou vůli se zřetelem k odbornosti, přičemž by zřetel odborný nutně převyšoval zřetel stranický, podal jsem návrh, který považuje službu státu zásadně za službu čestnou, takže počítá s tím, že by jen služby, které vyžadují celého času a mimořádného výkonu pracovního (president, ministři, předsedové výborů) byly služby placené, kdežto jinak jen ušlý zisk, cestovné a stravné by byly náhradou za služby prokázané státu. Jsem přesvědčen, že by tlačence v politickém životě ubylo.

Byl-li by pak prokázán kterékoliv straně nátlak na voliče (ať hmotný či duchovní — podplácením, sliby místa, zastrašováním atp.), ztratila by strana ten mandát, o nějž nedovolenými prostředky usilovala, a to v tom pořadí, kde se tak stalo: pro obec, okres, atp. Čistotě politického života by takovému opatření rozhodně prospělo, zvláště když by strana ztratila mandát provinivšího se delegáta až do příštího volebního období. Není pochyb o tom, že by si strany rozmyslily navrhnout lidi slabého charakteru a že by věnovaly větší pozornost mravní stránce svých kandidátů. Stejně by se trestal i nezáměr zvolených o věci veřejného blaha, zřejmě liknavost či neschopnost pracovní. V tomto případě by rozhodovala dvoutřetinová většina zastupitelstva onoho pořadí, o které by šlo.

Vypracoval jsem konečně návrh jakéhosi mozku i svědomí a srdce státu formou ministerstva pro soustředění a koordinaci národních sil jako instituce studijní, organizační, plánovací, legislativní, poradní, kontrolní a vládní — ale to všechno jsou už řešení osobní, která vás mohou, ale nemusí zajímat.

Chci jen ukázat tímto náčrtem osobního řešení, které zdůrazňuje stejně vědeckost jako rovnováhu zřetelů filosofických, kulturních, politických, hospodářských a sociálních, že demokracie humanitní na řešení nejtěžších úkolů stačí a může stačit, bude-li mít dost dobrých, dost myslících a dost opravdových demokratů.

|| Nemusí se přitom střetnout s kolektivismem ruským, neboť s ním má řadu společných a styčných bodů. President Beneš je velmi dobře vyznačil takto: „uznávajice (t. j. demokracie a komunismus) rovnost lidí a národů, jsou universalistické, humanistické, internacionální a pacifistické. Uznávajice společenství vě-

dy a pravdy všem lidem a národům, jsou racionalistické a intelektualistické. Společně a stejné dobro všech lidí a všech národů je jim měřítkem veškeré sociální a veřejné morálky”.

I když nesouhlasím se vším, zejména mi chybí zvážení vážných rozdílů, zdůraznění třidnosti komunistické, přece jen v hlavním má pan president pravdu. Spolupráce je jistě možná za předpokladu vzájemné tolerance. A já jsem přesvědčen s Dr. Benešem, že tak, jako demokracie si musí vzít vzor ze Svazu SSR, pokud jde o uskutečňování hospodářskosociálních metod a výstavby státu, tak bude musit naopak Svaz „v oboru politického režimu demokratické svobody a v odbourávání dočasné diktatury proletariátu . . . udělat naprosto podstatné a rychlé koncese systému poválečné, přebudované demokracie.” Nejkrásnějším dokladem je vývoj u nás, kde nová demokracie, protože uskutečňuje demokracii hospodářskou a sociální, vzala třidnmu boji zcela vtr s plachet. || 2 2

V otázce filosofické základny pak bude musit Svaz tolerovat filosofickou základnu demokracii. Kdyby tomu tak nebylo a kdyby zásadu třidního boje chtěl uplatňovat formou světové revoluce, došlo by určitě k ozbrojenému konfliktu mezi Západem, který je dosud do značné míry liberalistickou demokracií buržoasní, jež se bude bránit, ale neubrání postupně socialisaci, a mezi Východem, který i ve svém teoretickém programu — a to je jeho velká výhoda, má čím dále tím větší demokratisaci.

A tu jsme zase u téhož základu, z kterého jsme vyšli — že totiž je možno velmi duchaplně uvažovat o vztahu svobody a rovnosti demokratické a nacházet nejrůznější řešení¹⁾ — jestliže nebereme v počet sám kořen demokracie, a to je h u m a nitní myšlenka bratrství, bez níž není možná ani svoboda, ani rovnost. Jen tam, kde člověk ctí člověka jako člověka, jako bratra, může se svobodě a rovnosti dařit. || !

Dovolte mi, abych zjistil, že právě to je základ, z kterého vyšel v duchu celého myšlenkového vývoje českého i zakladatel Sokola

¹⁾ Hans Kelsen na př. v úvaze O podstatě a hodnotě demokracie, Orbis, 1933, nebo J. L. Fischer v Křisi demokracie, Brno 1933, nákl. Indexu a Pokrak. obzoru.

Mir. Tyrš, i když nebyl ani on zcela důsledný, takže dnešní Sokol hledá, na př. pokud jde o vztah k náboženství a zejména o vztah k církvím, postoj, který je jenom výsledkem bratrství důsledného. Nejkrásněji vyjádřeno je však toto bratrství Tyršovo v evangeliu sokolském, v jeho studii „Náš úkol, směr a cíl“. Je příznačné, že Tyrš, který přijal Darwinovo heslo „boje o život“, dělá z něho právě opačné důsledky, než z něho udělala rasová theorie: nevyvodil z něho důsledky výboje, ale jen důsledek nutného, branného, pevného šermířského střehu — poučení, které v doslovné takřka formulaci známe i od Palackého a Masaryka: „Plyne z toho především pravda, že národové čím menší jsou, tím větší činnost vyvinouti musí . . .“ A druhý důsledek: „že žádná moc zevní, žádná síla hmotná a surová o sobě nezničí národy, že život národů, pokud na výsluní pravdy, dobra a pokroku obecného se vyvinuje, je v srovnání tom nezranitelný jako paprsek sluneční, a že jej nepřemohou a nezahubí nižádné moci temnosti, lež nebo násilí proti němu vyslané . . .“

Tedy naprostá víra v ideál humanitní, který, podtrhuji to, je ideálem všech nejlepších synů našeho národa. Sokol Tyršův naprosto výslovně a s neobyčejnou výrazností formuluje demokracii jako bratrství ve smyslu věčné soutěže, antického agónu, závodu, závodění mezi věčně nespokojenými a stále kupředu jdoucími bratry, jimž vlastní osobnost, to jest vlastní osoba, vlastní prospěch je podřízen celku, „závodění všechněch proti všem, sokolství svorné, řevnivost bratrská, a každý se vším úsilím na dráze společně kupředu spěcháje, radujž se přece, když byl předstižen!“ Ale tento závod všech musí být světový — „kdo méně chce, je jak by nechtěl nic“.

Je zřejmé, že toto bratrské závodění, jak bych nejraději nazval základní hledisko Tyršovo, obrací se ke všem stavům a vrstvám, znamená „tolik, co tělesné a zčásti mravní vychování jeho k síle, statečnosti, ušlechtilosti a brannosti zvýšené, a musí tudíž hledět, aby koncem veškerý lid octnul se v okruhu jejím . . . Co všechen lid nezná, nikdo nezná! Co lid ještě nedověd', nikdo nedověd'! Co lidem se nestalo, nikým se nestalo!“

Ejhle, dokonalý demokratický program, který je nutno jen domýšlet a propracovávat. Tu je rozřešen problém vůdců v demokracii závoděním, soutěží dobrých s lepšími a nejlepšími, tu je rozřešena otázka lidu ve smyslu celého národa, tu je pochopena demokracie ve své nejhlubší podstatě: jako úsilí o prohlubující se bratrství.

Nuže, vnesme tento program do dnešního života — Tyrš zrovna tak jako Masaryk zdůrazňoval „tu každodenní, tu ustavičnou a přece neukázalou činnost“ jako rozhodující — naplňme jeho duchem naše demokratické instituce, zlepšme je v tomto duchu, domysleme Tyršův program ve smyslu opravdové tolerance a uskutečňme bratrství také hospodářsky a sociálně — a máme demokracii takovou, jakou nám bude závidět celý svět. Jaký to nádherný úkol pro Sokolstvo dnešní!

• Jaký to přenesmírně těžký úkol a jak je o to lákavější!

Nebot demokracie je úkolem celých mužů a celých žen!

Uskutečňme ji, pomáhejme ji uskutečnit!

ROBERT KONEČNÝ

DEMOKRACIE

NAKLADATELSTVÍ ČOS

PRAHA III, TYRŠŮV DŮM

PRAHA 1947

VYTISKLA KOBOSILOVA TISKÁRNA

VYDÁNÍ PRVNÍ

3.000 VÝTISKŮ

KNIŽNICE VIII. VALNĚHO SJEZDU

SVAZEK 2

CENA Kč. 9.—